

pentru fiecare utilizator în parte. Totuși, în majoritatea bibliotecilor publice și academice, metoda „face-to-face” este încă o metodă predominantă de oferire a serviciilor de referință. Este limpede că alte modalități de difuzare a informației, instruire și consultare sunt destul de populare în cadrul bibliotecarilor de referință din ambele tipuri de biblioteci.

Mișcarea de susținere a reformei în cadrul serviciului de referință a început cu articolul **Eșecurile serviciului de referințe: cum să facem față reușitei și nereușitei în cadrul Biroului de Referințe**, scris de Bill Miller și publicat în revista *American Libraries* care a schimbat radical natura dezbaterii privitoare la serviciul de referințe. Din 1984 încoace au apărut noi provocări pentru bibliotecarii de referințe: să fie profesori cu experiență, să fie capabili să scrie și/sau să citească în cât mai multe limbi străine, să fie căutători on-line pricepuți, să fie utilizatori competenți ai calculatorului și să cunoască bine Internetul – toate acestea în plus față de îndatoririle lor tradiționale. Miller a susținut faptul că biblioteca trebuie să dețină resurse adecvate pentru fiecare serviciu pe care îl oferă utilizatorilor. Serviciile de referințe au fost create pentru a face biblioteca accesibilă tuturor, iar acest obiectiv persistă și astăzi: este miezul serviciului de referințe din zilele noastre. Pe măsură ce serviciul se modifică, principala sa calitate trebuie menținută pentru fiecare nouă generație de utilizatori.

Activitatea serviciilor de informare constă atât într-o simplă căutare a unei adrese sau a unui număr de telefon, cât și în regăsirea referințelor bibliografice, și difuzarea documentelor pe o temă specifică. Deși, se mărește numărul răspunsurilor oferite cu ajutorul resurselor electronice, eficiența serviciilor de in-

formare, în majoritatea cazurilor, depinde de resursele tipărite. Indiferent de faptul ce resurse informaționale tipărite sau electronice se utilizează, viitorul serviciilor de referință va depinde de viitorul bibliotecilor. Unii specialiști consideră că accesibilitatea informației din Internet, mass-media și librării va face inutilă activitatea bibliotecilor. Desigur, rețelele comunicaționale moderne au contribuit la reducerea personalului care lucrează nemijlocit în bibliotecă și care răspunde la întrebări sau oferă alte servicii. Oricum, în a doua jumătate a anilor '90 majoritatea specialiștilor au ajuns la concluzia că extinderea informației din Internet este una din cauze pentru continuarea activității bibliotecilor și a bibliotecarilor, care constă în organizarea și asigurarea accesului la informație, în a ajuta utilizatorilor să găsească informația necesară, în instruirea clienților în vederea utilizării resurselor informaționale. Serviciul de referințe va continua să se transforme, pe măsură ce resursele și tehnologiile se dezvoltă, dar asistența acordată fiecărui utilizator în parte va rămâne de bază.

Bibliografie:

1. Miller, Bill. Eșecurile serviciului de referințe: cum să facem față reușitei și nereușitei în cadrul Biroului de Referințe // *American Libraries*, Chicago.- Vol.15.-Nr.5.- 1984.- P.303-306; 321-322
2. Noi tendințe în serviciile de referințe din biblioteci: Sinteză documentară /Sinteză documentară întocmită de Angela Marcu; consultant de specialitate Hermina G.B.Angheliescu.- Cluj-Napoca, Chișinău, 2001.-61 p.
3. Reference and information services: An introduction.- Third edition / general editors: Richard E.Bopp, Linda C.Smith.- Englewood, Colorado: Libraries Unlimited Inc., 2001.-P. 3-27.
4. Tyckoson, David A. Avantajele serviciului de referințe // *American Libraries*, Chicago.- Vol.30.- Nr.5.- 1999.- P. 57-63

Catalogul pe subiecte - verigă importantă în sistemul de cataloage

Natalia GOIAN-SENOCOȘOV,
dr. conf. universitar,

Catedra Biblioteconomie și Asistență Informațională

Catalogul pe subiecte a apărut și s-a dezvoltat cu mult mai târziu decât catalogul alfabetic și sistematic. Despre apariția cataloagelor pe subiecte se

poate vorbi începând cu evul mediu și sunt legate de bibliotecile mănăstirești. În seco-

lul XII în unele cataloage întâlnim descrieri care conțineau primele cuvinte din textul documentului. Inițial funcția principalei unități a catalogului pe subiecte era îndeplinită de titlu.

Începând cu sec. XV în multe țări din Europa, a apărut necesitatea de a dezvălui conținutul fondurilor bibliotecilor. Către sec. XVIII au început a fi elaborați indici bibliografici, în care erau incluși și indici pe subiecte.

În a doua jumătate a sec. XIX încep să se dezvolte cataloagele pe subiecte, în care vedeta de subiect reflecta conținutul documentului. Catalogul pe subiecte a avut o largă răspândire în bibliotecile Statelor Unite, apoi și în unele țări Europene.

Primele încercări de constituire a unui catalog pe subiecte a fost făcută de către bibliotecarul Universității din Harvard – E. Abbot. Constituind catalogul pe subiecte autorul folosește principiul indexării pe subiecte cât și sistematizării. Materialul era aranjat în ordinea alfabetică a denumirii claselor și subclaselor și numai în mijloc – după alfabetul vedetelor de subiect. Important este că în catalogul alfabetic-sistematic a lui A. Abbot vedetele erau formulate, reflectând conținutul documentului. Acest catalog, însă, conținea și sinonime de la care nu se făceau trimiteri – fapt care a fost revăzut în continuare de alți specialiști din alte țări.

Un moment hotărâtor în istoria organizării catalogului pe subiecte este legat de savantul american Ch. Cutter, care publică în anul 1876 „Reguli pentru catalogul de cuvinte”. Aceste reguli erau destinate pentru organizarea fondului sălii de lectură a bibliotecii Publice din Boston. Importanța acestor reguli constă în faptul că la formularea vedetei de subiect se lua în considerație textul și nu titlul lucrării.

La sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX catalogul pe subiecte atrage atenția multor țări Europene și este întocmit în bibliotecile mari. Un catalog pe subiecte a fost construit pentru fondul bibliotecii Regale din Bruxelles, în biblioteca publică din Țiurih, cât și într-un șir de biblioteci din Austria.

În Moldova pentru prima dată un catalog pe subiecte a fost constituit la

Biblioteca Republicană Științifică de Medicină în anul 1973.

În catalog sunt reflectate documentele începând cu acest an (1973). La baza structurii acestui catalog pe subiecte a fost pusă „Lista de termeni standardizați”, cât și fișele tipărite de Camera Unională a cărții.

Mai târziu au fost constituite cataloage pe subiecte și în alte biblioteci: Biblioteca Universității de medicină, Biblioteca Republicană de Informație Tehnică.

Înceind excursul istoric asupra dezvoltării catalogului pe subiecte suntem de acord cu E. Târșiman care scrie că: „Realizarea unui bun catalog pe subiecte, în forma tradițională, va permite transpunerea în forma informatizată”, ceea ce este astăzi de importanță majoră.

În biblioteci dezvăluirea conținutului colecțiilor de bibliotecă se face prin intermediul cataloagelor reale – catalogul sistematic și catalogului pe subiecte. Ambele tipuri de cataloage dezvăluie conținutul documentelor aflate în bibliotecă, însă prin diferite metode. Catalogul sistematic clasifică documentele pe domenii ale cunoașterii după o anumită schemă de clasificare. În catalogul sistematic literatura despre același subiect o găsim în diferite diviziuni al catalogului, atunci când în catalogul pe subiecte publicațiile sunt grupate după conținut în afara conexiunilor interdisciplinare prin gruparea fișelor după cuvântul sau după cuvintele care exprimă conținutul lor. Între aceste tipuri de cataloage există o corelație; asemănarea dintre cataloagele alfabetice și cel pe subiecte este ordinea alfabetică de aranjare a fișelor: în catalogul alfabetic după autori sau titluri, în catalogul pe subiecte – alfabetul vedetelor de subiect. De aceea catalogul pe subiecte se mai numește – catalogul alfabetic pe subiecte. Catalogul alfabetic răspunde la cerințele care prezintă o caracteristică formală (autorul individual, titlul documentului, denumirea colecției ș.a.) atunci când catalogul pe subiecte dă răspuns la cerințele tematice ce țin de conținutul documentului.

Catalogul sistematic și catalogul pe subiecte au tangențe mai accentuate – ambele dezvăluie conținutul fondului.

Catalogul pe subiecte dezvăluie conținutul tematic al fondului documentar al bibliotecii prin intermediul unor vedete de subiect. Datorită elasticității acestui catalog bibliotecile pot reflecta operativ problemele actuale ce au loc în societate. Caracterul exhaustiv al informației ce se deține în catalogul pe subiecte, cât și caracterul complex al vedetelor de subiect ne vorbesc de importanța deosebită a acestui catalog.

Deseori specialistul cercetează o problemă îngustă din diferite aspecte și are nevoie de a primi informație cât mai amplă la această temă. O așa informație o poate primi prin intermediul catalogului pe subiecte, care grupează informația despre subiect într-un singur loc și este un instrument de informare într-o bibliotecă ce posedă un fond enciclopedic.

Acest catalog exprimă la modul real conținutul publicațiilor și dă răspunsuri adecvate la întrebările utilizatorilor.

Catalogul pe subiecte are o structură flexibilă, se caracterizează prin precizia cu care răspunde la întrebările specialiștilor, prin posibilitățile de modernizare și actualizare pe care le posedă. De aceea, acest catalog este foarte actual și necesar.

Catalogul pe subiecte, pentru „a-și dovedi utilitatea în cercetarea documentară trebuie să fie eficace, pertinent, complet și permanent actualizat. Calitatea catalogului este în strânsă dependență de calitatea alegerii vedetei de subiect”.

Vedeta de subiect reprezintă conținutul documentului, exprimându-l prin unul sau mai mulți termeni formulați în limba națională a țării și este principala unitate structurală a catalogului pe subiecte.

Pentru a corespunde acestor cerințe, procesul de indexare pe subiecte e necesar să fie realizat de specialiști care posedă și metodica indexării pe subiecte. Indexarea pe subiecte este determinată ca „stabilizarea subiectului principal tratat într-un document și înscrisura lui sub forma unui termen sau a unei combinații de termeni”.

Așadar, indexarea pe subiecte este procesul de extragere a conceptelor do-

cumentului și structurarea lor prin formularea vedetelor de subiect.

Formularea vedetei de subiect necesită un lexic documentar, care ar permite unitatea de sens a acestora. Procesul indexării pe subiecte este foarte concret definit de M. Părus. Ea spune că „Indexarea este... condiționată de o fază prealabilă, analiză, care extrage din texte toate elementele informaționale necesare unui eventual beneficiar. Acestea sunt exprimate cu ajutorul unor cuvinte cheie, semnificative pentru conținutul publicației. Acestea sunt preluate din limbajul uzual, ele reprezentând date inițiale, brute, care sunt ulterior transpuse de indexare într-un lexic documentar codificat, care va permite stocarea și comunicarea informației.”

În continuare autorul determină factorii principali care duc la realizarea procesului de indexare, și anume:

„a) documentul primar purtător de informație;

b) un document secundar, fișa de bază, care descrie și identifică documentul primar prin caracteristicile sale externe și prin conținut;

c) bibliotecarul care realizează indexarea;

d) un posibil beneficiar al informației.”

Îndrumarul metodologic ne prezintă noțiunea de listă de termeni controlați; listă de termeni omologați – „listă normalizată de termeni, ordonată alfabetic din care au fost eliminate sinonimia, omonimia și polisemia.”

Deci, această listă standardizată de termeni reprezintă un dicționar de termeni controlați, un dicționar enciclopedic, care servește pentru formularea vedetelor de subiect și ne permite:

1. selectarea termenilor corespunzători;
2. utilizarea legăturilor semantice recomandate în lista standardizată de termeni;
3. gestionarea omogenității termenilor.

După cum afirmă și M. Părus, „standardizarea limbajului documentar elimină situații neplăcute, selectând cuvintele cheie și transformându-le în descriptori univoci. Lexicul documentar se

constituie prin acumulare de descriptori folosiți în practică, realizându-se, apoi, o listă standardizată de termeni”.

Lista standardizată este importantă și pentru a facilita indexarea pe subiecte, pentru organizarea și redactarea catalogului pe subiecte. Aceste liste standardizate conțin vedete de subiect principale și secundare.

De calitatea alegerii vedetei de subiect depinde și calitatea catalogului pe subiecte.

Catalogul pe subiecte include vedetele de subiect, care se referă la conținutul documentar din bibliotecă sau OPAC în ordine alfabetică. Necătând la faptul, că vedetele de subiect sunt aranjate în ordine alfabetică, sunt semantic reciproc legate între ele cu un șir de trimiteri și fișe informative, caracteristice pentru tot catalogul în întregime.

Fișele de trimiteri pot fi generale, care trimit de la un termen neacceptat la unul acceptat, și fișe de trimiteri pentru sinonime. Aceste din urmă au scopul de a evita dispersarea. Se mai includ și trimiteri orientative.

Catalogatorul, formulând vedeta de subiect utilizează nu numai lista de termeni standardizați, dar și catalogul pe subiecte în care se introduc permanent fișe noi. Aceasta este necesar pentru a menține omogenitatea termenilor în vedeta de subiect și pentru a facilita procesul de investigare.

În procesul alcătuirii vedetei de subiect, catalogatorul trebuie să țină cont de tipul bibliotecii (specializată sau publică), interesele utilizatorilor, conținutul documentului examinat. În așa mod el va putea stabili domeniul la care se referă acest document la fel și conceptul sau tema acestui document.

Etapile de analiză a documentelor sunt, aceleași, atât la indexarea analitică cât și la indexarea zecimală. În indexarea analitică termenii, care exprimă conținutul documentului, sunt reuniți sub forma unor vedete de subiect. Pentru indexarea sistematică acești termeni sunt exprimați prin indici zecimali simpli sau compuși.

Analizând documentul, catalogatorul poate stabili: disciplina și domeniul la care se referă documentul, tema și

conținutul documentului. În procesul indexării pe subiecte e necesar să ținem cont de faptul că orice catalog trebuie să fie organizat în funcție de categoriile de utilizatori și limbajul exprimării conținutului trebuie să fie înțeles de ei.

Analiza documentului începe cu o cercetare, în urma căreia se stabilește tema lucrării, aspectul sub care este tratată tema, destinația documentului, cât și forma lucrării. Sursele principale pentru indexarea pe subiecte sunt: foaie de titlu, verso foii de titlu, căsuța tipografică, introducerea, cuprinsul și în sfârșit, conținutul lucrării.

Titlul de bază este prima sursă după care stabilim tema lucrării. Dacă titlul documentului reflectă tema principală a lucrării în toate aspectele, atunci îl putem folosi în procesul de indexare pe subiecte, în deosebi, pentru ediții de referință (dicționare, enciclopedii ș.a.), manuale, standarde, materiale oficiale ș.a. Însă nu întotdeauna titlul reflectă conținutul documentului. Sunt o serie de lucrări (monografii, ediții periodice, culegeri), unde nu este suficient de a consulta numai titlul de bază și atunci catalogatorul analizează așa elemente cum sunt antetitlul, subtitlul. La fel de util pentru reflectarea conținutului pot fi și datele de publicare, difuzare și cuprinsul lucrării. Cuprinsul este una din sursele importante pentru stabilirea temei principale a documentului, însă la baza indexării pe subiecte este conținutul. Analiza textului documentului este una din condițiile principale în exactitatea indexării. Poate fi suficient examinarea primului și ultimului capitol în care, de obicei, se vorbește despre conținutul lucrării, despre delimitarea cu domenii înrudite, despre aspectele reflectării temei principale în document.

Examinarea textului este deosebit de importantă, în deosebi, pentru lucrările unde titlul de bază nu reflectă conținutul. În catalogul pe subiecte pot fi reflectate nu numai cărți, ci și alte tipuri de documente: articole din periodici, documente electronice, microformate, fotografii, note, hărți ș.a. Toate aceste documente necesită și tratare diferită în procesul indexării pe subiecte.